

na (CCandi, *Mi.Hi.Ca.* II, 50); 1359: *Madrona* (*CoDoACA.* XII, 91); 1380: id. (MiretS., *Templ.* 279).

4) *Hort-Madró* o *Hort-Madrona*, nom antic del poble empordanès de Sta. Llogaia d'Àlguema, després substituït pel nom d'aquest corrent d'aigua, que allí es torna riu (veg. l'art. *Àlguema*), 4 k. al S. de Figueres.

MENC. ANT. 1120: «alodem --- de villa Palaciolo --- in *Horto Madro* ---» (*Esp.Sagr.* XLV, 288 i *MarcaH.*, col. 1028, err. *H.Medio*); 1167: «eccl. Stae.Leocadiae de *Orto Madrone* cum eccl. Palaciolo» (*MarcaH.*, col. 1349); Villan., *Vi.Li.* XIII, 268; *Esp.Sagr.* XLIII, § 44); Alsius, *Nom.* pp. 178 i 179). Aquí sembla tractar-se d'un compost format amb el cèlt. GORTO- 'closa, tancau' (Pok., *IEW* 442.9f) on el mot cèltic va ser substituït per la seva resposta llatina HORTUS: combinació en genitiu plural GORTO-MATRŌN 'hort de les deus, de les mares-fonts', al·ludint a les aigües que allí engruixeixen el riuet *Àlguema*, de nom també pre-romà (celtoide).

5) Al NO. del Barcelonès, entre Sta. Creu d'Olorda, i la Rierada del Papiol. 1066: *Matrona*, en b.ll. (*Cart. St.Cugat* I, 312), és on hi ha avui el *Puig-Madrona*: 3 k. al N. del Puig d'Olorda (veg. mapa en el Butlletí de la *Unió Exc.de Cat.*, des. 1974 (pp. 11ss.); que tira les aigües cap a La Rierada. Sembla que el lloc es pot identificar amb el paratge de l'antic terme de Terrassa, que llavors s'estenia fins allà; 1017: «infra termino de *Terracia* in locum q.dic. *Monteagudo*, ad *Ipsas Maredomanas*» (*BABL* VII, 402), car això deu ser MATRES DOMINAS, versió equivalent de les 'deesses *matres aquarum*' o 'deesses mares de les aigües'.

6) *Madrona* devia ser un antic poble del Segrià cap al Sud o SE. de la ciutat de Lleida: el cens de 1359 atribueix 6 focs al «loch de *Madrona*, del Spital de Jerusalem» (*CoDoACA.* XII, 24), junt amb altres possessions del mateix Hospital: Artesa de Lleida, Torres de Segre i Sudanell; en recordo alguna altra cita on va amb Torres i Sudanell, pobles per on passa el riu Set, a les aigües del qual es podria referir. *Vall de Coma Madrona* recull les sèquies d'Artesa, Puigverd i Aspa (bona mare d'aigües), que consta ja com *terminus de Madrona* en un doc. lleidatà a. 1201.

7) *Font del Madró* a l'Alt Cp.Tarr., te.Vilabella (XLVI, 27.23). De nou el gen. pl. cèlt. MATRŌN, regint un mot com DOKE 'deu' (d'on *doŷ madró*) o els que he suggerit supra per a l'eixecada de La Madró.

8) *Mas de Madró* a la dr. de l'Ebre, cap a Benifallet (anotat en el viatge de 1923 Ebre avall, carp. 4, p. 10, dels mss.del meu pare). Sospito que hi podem identificar un *Matrona* en b.ll. que troba Ant. Virgili en un doc. de 1173 (nº 38 de les seves notes) en l'Arx. cat. de Tortosa, car llavors el terme de *Tortosa* arribava molt al Nord.

9) El cas més notable és el de la Serra MADRONA o MARTÉS. uns 50 k. a l'OSO. de la ciutat de València; entre Dosaigües i la Canal de Navarrés (al N. d'Énguera). Ja apareix en la *Crònica* de Muntaner, entre els llocs conquerits per Jaume I, citat entremig de *Macastre* i *Xulell(a)*, junt amb Énguera i Val d'Ayora (cap. IX, ed. Barcino, 30.20). Sembla que també figura (*Matrona* o *Madrona*) en un doc. de Jaume I, relatiu a Dosaigües; en tot cas en la forma *Matrona* o *Madrona* figura com a nom d'un castell, que en les llistes de parròquies morisques de 1535 i 1574, depenia de la de Dosaigües (SSiv., pp. 214 i 291).

Aquest nom, però, s'ha desdoblant en dues formes: *Martés* i *Madrona*; en aquesta forma segueix viva com a senya dels pescadors de l'Albufera, que la veuen de lluny i la prenen en enfilall per localitzar els llocs de l'Albufera o de mar endins: oït *madróna* 1962, al Perelló, a Pinedo i al Palmar (XXXI, 91.16, 91.19; confirmat per l'amic i erudit de Cullera, Giner Perepérez (per nota de 1962, p. 72.40).

Ara bé el nom de la serra en els pobles xurros és *Martés*⁴ provinent del nominatiu plural cèltic MATRES en forma mossàrab *mâtres*, alterada en *martés* per la transmissió a través de l'àrab, que invertia així els grups d'oclusiva més líquida, com LAVACRUM > *Llavarco*, (*E.T.C.* II, 92); PAGRU > *pargo* (*DCEC*, s.v. *pargo*, i cf. allí *jaguarzo*, i *zambo*).

La forma *Martés* és la que he oït a la gent del país, i la que posen també Cavanilles i en part el *GGRV*, Val. pp. 203 i 300 i n. 157, si bé alguns ho malmeten en *del Maltés* (p. 180) per una suposició absolutament arbitrària.

La designació a base de les MATRES AQUARUM o el seu equivalent cèltic MATRŌN (genitiu plural), s'explica de sobres pels fets topogràfics. Segons la *GGRV*, prov.Val. es compten 5 fonts en la *Sierra Martés*; i en ella neix el riu *Tollo* (= *toll* bassal) i dos altres afl. petits del Xúquer. S'estén des de Yátova a Cortes de Pallás; la *GGRV*, 336, dóna llista de 25 fonts en el te. de Yátova amb llur nom respectiu, afegint «e infinito número más»; en el de Cortes, llista de 9 (*GGRV* 202). I quant a l'altre contrafort que va a la Canal de Navarrés, bastarà remetre als aiguamolls i fonts que he assenyalat a Anna en l'art. *La Jana* (supra).

Encara alguns altres representants en el valencià central. Anoto dues sequietes en el te. de Sollana, dites *Madrons* (XXXI, 49.8) i *Les Madres* (XXXI, 42.23). També a Sollana N. Primitiu GzSerrano llegeix en un *amillaramiento* de 1818: «*Madres, Madreta* o *Madreto*» i també *Mares* i *Mareta*; (*Mem. Asamblea Cronistes* 1960, p. 136) però interrogant els pràctics de Sollana, només confirmaren *Les Madres* i *La Madreta. Madrona*, tanmateix, també es documenta des d'antic: figura al final d'una llista d'unes 20 localitats del Regne feta l'any 1413 per als Jurats de Va-